

Provincie Zeeland
t.a.v. team Omgevingsplan Zeeland
Postbus 165
4330 AD Middelburg

Middelburg, dinsdag 19 juni 2018

Onderwerp: zienswijze omgevingsplan Zeeland 2018

Geachte heer/mevrouw,

Het Omgevingsplan Zeeland 2018 is voor ons hét document voor een gezamenlijke visie op de Zeeuwse fysieke leefomgeving. In algemene zin lezen wij een degelijke en goede visie op onze leefomgeving. De schets van Zeeland in 2040 en de tekst over ons DNA geven een korte maar zeer doeltreffende omschrijving van onze regio. De sterke verbondenheid met het water, het weidse landschap en de herkenbare eilanden met een historisch rijk natuur- en cultuurlandschap; termen die ons thuis laten voelen in het Zeeuwse landschap.

Wij hebben uw ontwerp omgevingsplan uitvoerig inhoudelijk bekeken, deels samen met onze lidorganisaties, en willen graag nog een aantal punten bij u onder de aandacht brengen. De punten zijn hieronder per paragraaf of pagina uit het omgevingsplan of per artikel uit de verordening beschreven.

- Op pagina 28 beschrijft u de intensivering en ontwikkeling van bedrijven-, haven- en industrieterreinen. Om onze bijdrage aan het oplossen van het klimaatprobleem te leveren (pag. 53 duurzame en hernieuwbare vormen van energie) moet de urgentie van een toekomstbestendige en duurzame ontwikkeling wat ons betreft hier nog eens helder en duidelijk geformuleerd worden. Bij ontwikkeling van haven-, industrie en bedrijventerreinen moet toekomstbestendig en duurzaamheid een uitgangspunt en leidend principe zijn! Dit uitgangspunt levert op den duur ook grotere meerwaarde voor de leefbaarheids- en milieudoelstellingen (pag. 100 en 101 gezonde leefomgeving en milieukwaliteit).

Je own stem voor natuur en milieu.

- Op pagina 30 besteed u aandacht aan speciale bedrijfscategorieën. U neemt één aparte bedrijvencategorie op voor de ui-bewerkende bedrijven. Als natuur- en milieuorganisaties we erg benieuwd hoe u deze bedrijvencategorie opneemt én combineert met mogelijk nog enige ontwikkelingen op de bestaande terreinen in deze sector faciliteert én combineert met het bewaken van de leefbaarheidsdoelstellingen. Juist voor het bewaken van leefbaarheidsdoelstellingen zijn bedrijventerreinen gerealiseerd waar bedrijven die van invloed kunnen zijn op leefbaarheid en milieukwaliteit geconcentreerd gehuisvest worden.
- Op pagina 31 gaat het over de kustvisie. Onze gezamenlijke inspanning om de kust te beschermen en tegelijk de kwaliteit van recreatie en natuur & landschap te verbeteren is zeer netjes overgenomen in de teksten van het omgevingsplan. Ook de teksten in de omgevingsverordening zijn volledig en integraal overgenomen.
- Vanaf pagina 35 beschrijft u de verblijfsrecreatie in overig Zeeland (buiten de kustzone). Allereerst steunen wij uw voornemen om z.s.m. een gebiedsgerichte aanpak te starten om knelpunten in gezamenlijkheid op te lossen. Een groot deel van alle organisaties heeft naar onze inschatting op hoofdlijnen al overeenstemming over een visie voor overig Zeeland. Wij pleiten voor een visie die uiterlijk in 2019 wordt vastgesteld. Dit geeft duidelijkheid voor de ondernemers door een helder kader te bieden.
- Daarnaast willen we hier nog wel de omschrijving ter discussie stellen voor wat betreft de buitenplaatsen. In de omgevingsverordening (Artikel 2.11 verblijfsrecreatie buiten de kustzone; lid 3) gaat het over verblijfsterreinen als landgoed of buitenplaats. Daarbij wordt verwezen naar bijlage C. De omschrijving in bijlage C is wat ons betreft te eenvoudig en dekt niet de lading van een buitenplaats. We staan achter nieuwe landgoederen voor natuur- en landschapsontwikkeling, en dit kan met beperkte verblijfsrecreatie als kapitaalverstrekker, mits er een goede planologische borging plaatsvindt van de nieuwe primaire natuur- en landschapswaarden van het landgoed bij aanleg en in de toekomst. Maar door uw wat algemene omschrijving is een nieuw 'huisjespark' niet ondenkbaar. Dit zou een verkeerd gebruik van bestemming en algemeen gebruikelijke definities zijn. Dit is gemakkelijk op te lossen door een maximaal aantal gebouwen te noemen: Drie gebouwen (hoofdgebouw en bijgebouwen) is wat ons betreft een goed aantal om nog te kunnen spreken van de 'allure' van een landgoed of buitenplaats en vanwege het eerder genoemde principe van natuur- en landschapsontwikkeling.

- ☀ In de laatste zin op pagina 36 bij hotels spreek u over een overweging voor mogelijke aanvullende locaties voor het zakelijk segment. Ons lijkt het erg onlogisch om voor het zakelijk segment buiten de eerder genoemde stedelijke gebieden te zoeken i.v.m. tegengaan van versterking, aard, schaal, omvang en verkeer in het landelijk gebied. Enige uitzondering die we kunnen bedenken is een kleinschalige ontwikkeling als Nieuwe Economische Drager (NED) in landelijk gebied. Dit is mogelijk binnen de kaders en voorwaarden van de NED in de omgevingsverordening. Wat ons betreft wordt de laatste zin van de alinea (Daarbij wordt overwogen... nodig zijn) verwijderd.
- ☀ De tekst over luchtvaart (pag. 37) is wat ons betreft niet helder geformuleerd. Uw visie is onduidelijk. Als eerste vermeld u in de eerste alinea dat nieuwvestiging niet mogelijk is. In de tweede alinea geeft u plots aan dat nieuwvestiging onder voorwaarden wel mogelijk is. Dit doet u ook nog eens voor uitbreiding of wijziging. U geeft eerst aan dat dit alleen mogelijk is als er geen structurele toename is van geluid en/of vergroting van het beperkingengebied. In de zin daarna kan het ook in een gebied met gelijksoortige milieu-impact of voor onderhoud van windmolens.
- ☀ Luchtvaart heeft een enorme impact op de leefbaarheidsdoelstellingen en de milieukwaliteit. Een helder beleid is voor ieder duidelijk. Daarom moet in uw tekst helder staan geformuleerd dat er geen mogelijkheden worden geboden voor nieuwvestiging van luchthaventerreinen. Ook bestaande luchtvaartterreinen mogen alleen binnen de geldende besluiten hun activiteiten continueren. Wij kunnen ons één uitzondering bedenken op bovenstaande visie: het opstarten van helikoptervluchten voor onderhoud van windmolens van en naar de windmolenparken op zee. Dit kan mogelijk plaatsvinden vanuit het Sloegebied/Mosselbanken of vanaf Midden-Zeeland, mits er geen toename is in geluid en andere milieufactoren in de woonomgeving en natuurgebieden zo min mogelijk verstoord worden.
- ☀ Daarnaast worden in de tekst over luchtvaart geen visie gegeven op drones. Drones hebben een storend effect op de natuurgebieden en de recreant. Wij zien graag dat de provincie een helder beleid nastreeft op dit punt.
- ☀ Op pagina 40 en 41 beschrijft u de duurzame landbouw. Een degelijke en concrete beschrijving van de enorme opgave die we samen moeten oplossen. Wij zijn ook blij met de beschrijving van uw inzet; het streven van de provincie naar een behoud van omgevingskwaliteit, behoud van biodiversiteit, beperken van milieubelasting, minder uitstoot van broeikasgassen en levering van grondstoffen aan de biobased industrie.

Bij de onderstaande paragrafen van landbouw hebben we nog een aantal opmerkingen:

- Bij de biologische landbouw gaat het over een omschakeling naar een biologische veehouderij. Aangezien in paragraaf 5.10 pas over intensieve veehouderij wordt gesproken vermoeden wij en hopen wij dat hier een biologische grondgebonden veehouderij wordt bedoeld. Kunt u dit woord toevoegen?
- U geeft een aantal voorwaarden voor het faciliteren van agrarische onderzoeksbedrijven in hun verdere ontwikkeling. Hier mist de voorwaarde van 'passend in het landschap' (aard, schaal en omvang) zoals deze (terecht) wel worden omschreven bij Nieuwe Economische Dragers.
- In uw tekst bij glastuinbouw acht u beperkte doorontwikkeling van bestaande concentratielocaties kansrijk in verband met de continuïteit van de bestaande bedrijven. Vanuit bedrijfs oogpunt een logisch standpunt, maar vanuit maatschappelijk oogpunt is hier dan toch ook een flinke verduurzaming van het bedrijf gewenst, waaronder het verkleinen van de impact op het milieu en de leefomgeving. Deze maatschappelijke doelstellingen horen in de tekst te zijn opgenomen.
- Omgevingsverordening art. 2.18: wat is een beperkte ontwikkeling in Oosterland? Bij veel van de uitzonderingen bij glastuinbouw mist de toetsing van de effecten op de omgevingskwaliteiten. Vooral lichthinder en landschapskwaliteit zijn belangrijke gevolgen voor de omgeving. Deze moeten goed onderzocht zijn! Dit mist nu in de tekst van de verordening.
- De tekst over intensieve veehouderij is erg helder en duidelijk. Het geeft een goed kader qua verduurzaming voor de uitbreiding van reeds bestaande bedrijven. Hiermee geeft de provincie een goed signaal af. Een kwaliteitsimpuls in de intensieve veehouderij is absoluut nodig voor natuur & milieu, dierenwelzijn en de gezondheid. De tekst van de verordening (artikel 2.19) doet echter wat ons betreft nog geen recht aan de visie in het omgevingsplan. Het is onduidelijk wanneer door de provincie een verduurzaming als een echte en goede stap vooruit wordt ervaren. Hoeveel investering in duurzaamheid is noodzaak? Wat wordt van de ondernemer verwacht? Dit biedt wat ons betreft (ook na het lezen van de toelichting) nog te weinig duidelijkheid. Het gevaar bestaat dat er in vrij algemene zin onder de noemer van duurzame ontwikkeling een bedrijfsuitbreiding goed te keuren valt. Er is een deugdelijk toetsingskader nodig geënt op de tekst in de omgevingsvisie.

- ☀️ Op pagina 53 gaat het kort over de locaties voor gaswinning (biogas) en mest(co)vergisting. Wij hechten sterk aan de leefbaarheidsdoelstellingen. Juist voor het bewaken van leefbaarheidsdoelstellingen zijn bedrijventerreinen gerealiseerd waar bedrijven die van invloed kunnen zijn op leefbaarheid en milieukwaliteit geconcentreerd gehuisvest worden. Locaties als glastuinbouw en in het agrarisch gebied lijken ons daarom minder geschikt. Daarnaast is er een zeer beperkte ontwikkelruimte voor stikstofemissies. Een degelijke locatieafweging (oftewel zo ver mogelijk weg) bij de realisatie van gaswinning en mestvergisting ten opzichte van de stikstofgevoelige natuurgebieden is een eerste vereiste.
- ☀️ Bij windenergie op pagina 55 biedt u extra ruimte buiten de concentratielocaties voor enkele extra projecten, bijvoorbeeld langs de grote wateren. Wij staan achter een snelle omschakeling naar hernieuwbare energie, maar wij willen ook benadrukken dat windparken leiden tot verstoring en sterfte onder vogels en vleermuizen. Dit is ook omschreven in uw MER op pag. 41. Daar wordt als mitigatie voorgesteld om de nieuwe windparken niet te plaatsen in de nabijheid van gebieden met hoge natuurwaarden zoals de Natura 2000 gebieden. Wij stellen voor om in de tekst op te nemen dat de nieuwe concentratielocaties niet in de nabijheid van gebieden met hoge natuurwaarden mogen worden ontwikkeld. Daarbij geldt nog dat het realiseren van windparken op land erg gevoelig ligt. Wij hechten groot belang aan een goed ingericht proces om met de omgeving te komen tot de juiste locaties voor windenergie en de mogelijkheid voor bewoners en bedrijven om te participeren. De Provincie heeft hierin wat ons betreft een sleutelrol richting de ontwikkelaars.
- ☀️ Voor een snelle maar degelijke en transparante overgang naar hernieuwbare energie willen we voor het onderwerp zon energie op pagina 56 een voorstel doen om een ladder op te nemen (als de ladder voor duurzame verstedelijking). De ladder sluit aan op uw tekst maar geeft enige extra afweging in een duurzaam ruimtegebruik en landschappelijke inpassingsmogelijkheden. Gezien de urgentie zijn de treden niet volgtijdelijk maar moeten tegelijkertijd worden gerealiseerd. Onderstaande ladder kan niettemin wél helpen als belangrijke achterliggende gedachte bij het opstellen en doen accepteren van beleid. We moeten voorkomen dat 'zon op dak' door allerlei redenen té sterk achterblijft bij zon op velden. Die zonneladder zou er naar onze mening in grote lijnen als volgt uit moeten zien:
  - 🕒 Trede 1: eerst op daken: met name de gestapelde bouw en grote bedrijfsdaken worden nog te weinig benut.

- Trede 2: 'dubbel ruimtegebruik' en gebruik van 'verweesde gronden': overdekking van parkeerterreinen, afgedekte oude vuilstortplaatsen, drijvende zonnevelden op industriewater, combinatie met waterberging zonder belangrijke natuurfunctie, benutten van de ruimte langs infrastructuur, zoals wegen, dijken en vliegvelden. Met als bijzondere mogelijkheid combinatie van zonnepanelen met geluidswallen.
- Trede 3: 'tijdelijke bestemming': terreinen met op langere termijn een bouwbestemming (woningen, industrie), gronden waar bodemsanering nodig is of die in aanmerking komen voor natuurontwikkeling (zonnepanelen voor tenminste 15 jaar dienen dan ter financiering).
- Trede 4: andere gronden: terreinen aan stads- of dorpsrand, of landbouwgronden in combinatie met windenergie (voor een optimale business case en netinpassing) of met dubbel ruimtegebruik met ondergrondse of bovengrondse nutsvoorzieningen (als rondom het Sloegebied).

Daarnaast zijn er ook gebieden die moeten zijn uitgesloten van zonnevelden: natuurgebied (Natura 2000 en NNZ), weidevogelgebied, ganzenfourageergebied, kwetsbare landschappen. En als laatste geldt ook hier dat wij groot belang hechten aan een goed ingericht proces om met de omgeving te komen tot de juiste locaties voor zonenergie en de mogelijkheid voor bewoners en bedrijven om (in proces en financieel) te participeren. De Provincie heeft hierin wat ons betreft een sleutelrol richting de ontwikkelaars.

- Op pagina 75 gaat het over de biodiversiteit. We zijn blij dat de provincie het hoofdstuk waardevolle leefomgeving begint met het belang van een goede biodiversiteit voor de natuur, duurzame landbouw en de kwaliteit van de leefomgeving. Natuur inclusief handelen bij ontwikkelingen is nog lang niet vanzelfsprekend. Maak behoud en verbetering van biodiversiteit dan ook een minimale voorwaarde bij elke ontwikkeling.
- De paragraaf natuurverbreding (pagina 76) omschrijft wat ons betreft op een degelijke wijze de mogelijkheden voor slimme natuurcombinaties met kansen voor o.a. waterveiligheid/-berging, natuurinclusieve landbouw, recreatie, klimaatadaptatie, landschap en natuur. Daarbij merken we op dat dit uiteraard alleen mogelijk is binnen de grenzen van het natuurbeschermingsrecht. Maatschappelijke meerwaarde van natuur blijft immers alleen leverbaar als gebieden natuurlijk kunnen blijven functioneren.

- ☀️ Op pagina 78 heeft u het specifiek over het herstel van de estuariene natuur in de Westerschelde. U noemt daar het natuurspakket Westerschelde van alweer enkele jaren geleden. Op dit moment wordt gewerkt aan een lange termijn perspectief voor de Westerschelde. De conclusies zijn nog niet bekend, maar het is misschien goed dit proces in deze tekst te benoemen. Tot op dit moment treedt er namelijk nog steeds onvoldoende herstel op van de estuariene natuur in de Westerschelde.

- ☀️ Het Zeeuwse landschap komt op terug in de tekst op pagina 80. Wij zouden hier graag zien dat er een ambitie is per streek/eiland. Vanwege gemeente overstijgende belangen ligt hier een rol voor de provincie. Wij willen ervoor pleiten dat de provincie bijzondere provinciale landschappen aanwijst. Dit is mogelijk zonder dat daar belemmeringen, spelregels en schaduwwerking optreden. In het eerste bijzondere provinciale landschap in Nederland, Midden-Delfland, borrelt het nu van energie. De aanwijzing is daar katalysator: partijen hebben elkaar gevonden en gaan gezamenlijk werken aan wensen en ambitie.

- ☀️ Op pag. 82 spreekt u over de beleving van het landschap en de wensen uit de Natuurvisie en de Kustvisie. Een beroep doen op de gemeenten om de belangrijke waarden als rust, stille, weidsheid, open horizon (ruimte) en/of duisternis te behouden is een belangrijke eerste stap. Maar aanvullend provinciaal beleid is in ieder geval wenselijk als er een regionale (bovengemeentelijke) zorg aanwezig is.
  - 🕒 Als eerste noemen we hierbij de hoogte van gebouwen. Deze hebben een grote reikwijdte en tasten het landschap bovengemeentelijk aan. Te ontwikkelen appartementengebouwen van meer dan 10 verdiepingen zijn geen uitzondering meer. Wij pleiten voor een hoogtebeperking op te nemen in de verordening met een onderscheid tussen het stedelijk gebied (Vlissingen, Middelburg, Goes, Zierikzee en Terneuzen) en de overige gebieden in Zeeland.
  - 🕒 Daarnaast is er extra aandacht nodig voor de reclameborden langs de wegen. De regelgeving dat borden geplaatst mogen worden ‘binnen de bebouwde kom’ of op de bedrijventerreinen wordt misbruikt. Er verschijnen precies aan de rand van bebouwde kom en bedrijventerreinen reclameborden die vaak niets te maken hebben met de exacte locatie waar ze staan. De omgevingsverordening zou op dit punt meer expliciet gemaakt moeten worden.

- Op pagina 84 bent u heel voorzichtig over Schaliegas. Deze voorzichtigheid past niet bij een vorm van mijnbouw dat grote gevolgen heeft voor leefbaarheidsdoelstellingen en milieukwaliteit. Bij Schaliegas wordt de grond opengebrouwen door enorme hoeveelheden water, zand en chemische stoffen in de bodem te spuiten. Via scheuren kan daarna het gas, samen met een deel van het water naar boven gepompt. Met het water komt ook weer een deel van de chemische stoffen omhoog. Deze stoffen kunnen schadelijk zijn voor het milieu. Ons drinkwater kan in gevaar komen als vervuild water in het grondwater terecht komt. En schaliegas draagt bij aan de opwarming van de aarde. Dit lijken ons genoeg redenen om de tekst aan te passen en aan te geven dat de provincie geen voorstander is van de winning van schaliegas! Het is niet passend bij uw visie in de rest van het omgevingsplan; duurzaam, hernieuwbaar, circulair! In februari heeft ook minister Wiebes zich in de Tweede Kamer uitgesproken tegen de winning van Schaliegas in Nederland.
- Op pagina 102 gaat het onder de paragraaf milieukwaliteit over lucht. Daarin vermeldt u dat op de lange termijn de lucht zo gezond is dat mensen hoogstens een verwaarloosbaar risico lopen. Mogen wij hier aandringen op een meer heldere en duidelijke formulering. Wanneer zijn de bestaande luchtmissies van Zeer Zorgwekkende Stoffen teruggebracht naar dit verwaarloosbaar niveau? Welke stappen zet u nu al en in de periode van het omgevingsplan om dit z.s.m. te realiseren?

Wij zijn benieuwd naar uw reactie op bovenstaande punten. Mochten er vragen zijn dan is mijn collega Robbert Trompetter bereikbaar op telefoonnummer 0612485790 of per mail: rtrompetter@zmf.nl. Samen met u zetten we graag nieuwe stappen voor een duurzaam en circulair Zeeland, een gezonde leefomgeving én robuuste biodiversiteit in ons schitterend natuur- en cultuurlandschap.

Met vriendelijke groet,
Mede namens Het Zeeuwse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer,

Ira von Harras
directeur ZMf